

Coimisiún na Scrúduithe Stáit

SCRÚDÚ NA hARDTEISTIMÉIREACHTA, 2005

GRÉIGIS ÁRSA — ÁRDLEIBHÉAL

(400 marc)

AM: 3 Uair

A. Cuir Gréigis ar:—

Uair amháin nochtadh beithíoch uafásach, a rinne an-olc ar feadh na mblianta fada. Deirtear go mba nathair é leath dá chorp, leon mór an leath eile agus go raibh trí cheann aige a chuir tine amach. Leis an tine seo scriosadh an beithíoch páirceanna agus tithé. Faoi dheireadh fuair fear darbh ainm Bellerophon an bua air. Chuir rí Lykia é chun é sin a dhéanamh agus é ag ceapadh go bhfaigheadh Bellerophon bás. Rug sé ar an gcapall sciathánach Pegasos, cé go raibh sé an-tapa, agus mharaigh sé an beithíoch trí scaoileadh leis ón spéir.

beithíoch: τὸ θηρίον. nathair: τὸ ἦμισυ. leath: ὁ δράκων. sciathánach: πτηνός.
spéir: ὁ οὐρανός.

NÓ

B. Léigh an sliocht seo a leanas agus freagair, i nGaeilge, na ceisteanna atá ina dhiaidh:—

(Aimsíonn aoire atá ag obair do rí Lidia fáinne draíochta.)

ἦν γὰρ ποτε ποιμὴν θητεύων παρὰ τῷ τότε Λυδίας ἄρχοντι ὄμβρου δὲ πολλοῦ γενομένου καὶ σειμοῦ, ἐγένετο χάσμα κατὰ τὸν τόπον ἃ ἔνεμεν. θαυμάσας δὲ κατέβη καὶ εἶδεν νεκρόν, μείζω ἢ κατ' ἄνθρωπον· περὶ δὲ τῇ χειρὶ χρυσοῦν δακτύλιον ὄντα περιελόμενος ἐξέβη. συλλόγου δὲ γενομένου τοῖς ποιμέσιν εἰωθότος, ἦν ἐξαγγέλλοιεν τῷ βασιλεῖ τὰ περὶ τὰ ποιμνία, ἀφίκετο ἐκεῖνος ἔχων τὸν δακτύλιον. καθήμενος οὖν μετὰ τῶν ἄλλων, ἔτυχε τὴν σφενδόνην τοῦ δακτυλίου περιαγαγὼν πρὸς ἑαυτὸν εἰς τὸ εἶσω τῆς χειρός· ἀφανῆς δ' αὐτὸς ἐγένετο τοῖς παρακαθημένοις καὶ διελέγοντο ὡς περὶ οἴχομένου. καὶ πάλιν ἐπιψηλαφῶν τὸν δακτύλιον ἔστρεψεν ἔξω τὴν σφενδόνην, καὶ στρέψας φανερός ἐγένετο. καὶ τοῦτο ἐννοήσας, εὐθὺς διεπράξατο τῶν ἀγγέλων αὐτὸς γενέσθαι τῶν παρὰ τὸν βασιλέα. ἐλθὼν δὲ καὶ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ μοιχεύσας, μετ' ἐκείνης ἐπιθέμενος τῷ βασιλεῖ, ἀπέκτεινε αὐτὸν καὶ τὴν ἀρχὴν κατέσχευε.

ὄμβρος: báisteach. περιαιρέομαι: bainim de. εἰωθός: gnách, iondúil. ἡ σφενδόνη: logall (i. an chuid sin den fháinne a choinníonn an tseoid). οἴχομαι: táim imithe. ἐπιψηλαφάω: leagaim lámh ar, teagmhaím le. διαπράσσομαι: socraím go. μοιχεύω: meallaim.

- (a) Cad faoi deara an duibheagán a oscailt sa talamh? (4)
- (b) Cad a chonaic an t-aoire sa duibheagán? (6)
- (c) Cén cuspóir a bhí ag an gcruinniú ag a raibh an t-aoire i láthair? (6)
- (d) Conas a d'aimsigh an t-aoire cumhacht an fháinne? (6)
- (e) Cén éifeacht a bhí aige air, agus conas a mhínigh na daoine eile a bhí i láthair é sin? (8)
- (f) Conas a bhí an t-aoire in ann cumhacht an fháinne a iompó ar ais? (5)
- (g) Cad a rinne an t-aoire chomh luath agus a thuig sé cumhacht an fháinne? (6)
- (h) Ainmnigh trí rud a rinne an t-aoire ansin. (9)

A.

(Molann Agesilaus sluaíocht in aghaidh na Peirse; tá na Spartaigh sásta lena phlean.)

Ἀγησίλαος ἔτι μὲν νέος ὢν ἔτυχε τῆς βασιλείας· ἄρτι δὲ ὄντος αὐτοῦ ἐν τῇ ἀρχῇ, ἐξηγγέλθη βασιλεὺς ὁ Περσῶν ἀθροίζων καὶ ναυτικὸν καὶ πεζὸν πολὺ στράτευμα ὡς ἐπὶ τοὺς Ἑλληνας. βουλευομένων δὲ περὶ τούτων Λακεδαιμονίων καὶ τῶν συμμάχων, Ἀγησίλαος ὑπέστη, εἰάν δῶσιν αὐτῷ τριάκοντα μὲν Σπαρτιατῶν, δισχιλίους δὲ νεοδαμῶδεις, εἰς ἑξακισχιλίους δὲ τὸ σύνταγμα τῶν συμμάχων, διαβήσεσθαι εἰς τὴν Ἀσίαν καὶ πειράσεσθαι εἰρήνην ποιῆσαι. εἰάν δὲ πολεμῆν βούληται ὁ βάρβαρος, ἀσχολίαν αὐτῷ παρέξεν στρατεύειν ἐπὶ τοὺς Ἑλληνας. εὐθὺς μὲν οὖν πολλοὶ πάνυ ἠγάσθησαν αὐτὸν ἐπιθυμῆσαι ἐπὶ τοὺς Πέρσας ἀντιδιαβῆναι, ἐπειδὴ οὗτοι πρόσθεν ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα διέβησαν. κάλλιστον δὲ πάντων ἐκρίνετο τὸ μὴ περὶ τῆς Ἑλλάδος ἀλλὰ περὶ τῆς Ἀσίας τὸν ἀγῶνα καθιστάναι.

SEINEAFÓN (60)

ἀθροίζω: bailím. ὑφίσταμαι: geallaim. νεοδαμῶδης: saoránach nuachláraithe.
τὸ σύνταγμα: meitheal. ἀσχολίαν παρέχειν: bheith ina bhac. ἄγαμαι: táim sásta go.
ἐπιθυμέω: santaím. καθίστημι: déanaim.

B.

(Teitheann Pausanias isteach i dtearmann naofa. Dúnann na héafair isteach é agus faigheann sé bás den ocras. Socraíonn Apollo áit dá thuama ina dhiaidh sin.)

ἦν δ' ἐγγὺς τὸ τέμενος. καὶ Πανσανίας ἐσελθὼν ἐς οἶκημα οὐ μέγα ὃ ἦν τοῦ ἱεροῦ, ἵνα μὴ ὑπαίθριος ταλαιπωροίη, ἠσύχαζεν. οἱ δὲ ἔφοροι τὸ παραντίκα μὲν ὑστέρησαν τῇ διώξει, μετὰ δὲ τοῦτο τοῦ τε οἰκήματος τὸν ὄροφον ἀφείλον καὶ, ἔνδον ὄντα τηρήσαντες αὐτὸν, τὰς θύρας ἀπωκοδόμησαν· προσκαθεζόμενοί τε ἐξεπολιόρκησαν λιμῶ. καὶ μέλλοντος αὐτοῦ ἀποψύχειν ἐν τῷ οἰκήματι, αἰσθόμενοι ἐξάγουσιν ἐκ τοῦ ἱεροῦ ἔτι ἔμπνουν ὄντα, καὶ ἐξαχθεὶς ἀπέθανε. καὶ αὐτὸν ἐμέλλησαν ἐς τὸν Καιάδα ἐσβάλλειν· ἔπειτα ἔδοξε πλησίον που αὐτὸν κατορύξαι. ὁ δὲ θεὸς ὁ ἐν Δελφοῖς ὕστερον ἔχρησε τοῖς Λακεδαιμονίοις τὸν τάφον μετενεγκεῖν ἐκεῖσε οὐπὲρ ἀπέθανε· καὶ νῦν κεῖται ἐν τῷ προτεμένισματι, ὃ γραφῇ στήλαι δηλοῦσι.

TÚICÍDIDÉAS (60)

τὸ τέμενος: tearmann. ὑπαίθριος: faoin spéir. ταλαιπωρέω: fulaingím cruatain. ὑστέρέω: tagaim go déanach. ὁ ὄροφος: díon. τηρέω: tugaim faoi deara. ἐκπολιορκέω: cuirim iallach ar dhuine géilleadh. ἔμπνους: beo. ὁ Καιάδας: an Kaiadas (poll ina gcaití coirp choirpeach). κατορύσσω: adhlacaim. χράω: fógraím. τὸ προτεμένισμα: an fochlós os comhair na bpurlán naofa. ἡ στήλη: colún.

C.

(Ceapann Aias go bhfuil fuath ag gach duine dó. Tá sé ag cur agus ag cúiteamh maidir le dul abhaile chuig a athair Telamon nó bás a fháil agus é ag troid ag an Traí.)

καὶ νῦν τί χρῆ δρᾶν; ὅστις ἐμφανῶς θεοῖς
ἔχθαίρομαι, μισεῖ δέ μ' Ἑλλήνων στρατός,
ἔχθει δὲ Τροία πᾶσα καὶ πεδία τάδε.
πότερα πρὸς οἴκους, ναυλόχους λιπὼν ἔδρας
μόνους τ' Ἀτρείδας, πέλαγος Αἰγαῖον περῶ;
καὶ ποῖον ὄμμα πατρὶ δηλώσω φανεῖς
Τελαμῶνι; πῶς με τλήσεται ποτ' εἰσιδεῖν
γυμνὸν φανέντα τῶν ἀριστείων ἄτερ,
ὢν αὐτὸς ἔσχε στέφανον εὐκλείας μέγαν;
οὐκ ἔστι τοῦργον τλητόν. ἀλλὰ δῆτ' ἰὼν
πρὸς ἔρυμα Τρώων, ξυμπεσὼν μόνος μόνους
καὶ δρῶν τι χρηστόν, εἶτα λοίσθιον θάνω;
ἀλλ' ὠδέ γ' Ἀτρείδας ἂν εὐφράναμι πον.

SOFAICLÉAS (60)

ἐμφανῶς: go soiléir. ναύλοχος: a thugann áit shábháilte ancaireachta. ἡ ἔδρα: stáisiún. οἱ Ἀτρεΐδαι: mic Atreus.
περάω: trasnaím. τλάω: fulaingím. τὰ ἀριστεῖα: duais na crógachta. ἄτερ (+ Tuiseal Ginideach): gan.
τὸ ἔρυμα: balla. λοίσθιον: faoi dheireadh. εὐφραίνω: cuirim áthas ar.

D.

(Faigheann Eactar Páras sa bhaile in éineacht le Héilin. Lochtaíonn sé é á rá go bhfuil daoine ag fáil bháis taobh amuigh i ngeall air.)

Ἔκτωρ δὲ πρὸς δώματ' Ἀλεξάνδροιο βεβήκειν.
τὸν δ' εὖρ' ἐν θαλάμῳ περικαλλέα τεύχε' ἔποντα,
ἀσπίδα καὶ θώρηκα, καὶ ἀγκύλα τόξ' ἀφόωντα.
Ἀργεῖή δ' Ἑλένη μετ' ἄρα δμῳῆσι γυναιξὶν
ἦστο καὶ ἀμφιπόλοισι περικλυτὰ ἔργα κέλευε.
τὸν δ' Ἔκτωρ νεικέσσειν ἰδὼν αἰσχροῖς ἐπέεσσι
"λαοὶ μὲν φθινύθουσι περὶ πόλιν αἰπύ τε τεῖχος
μαρνάμενοι: σέο δ' εἶνεκ' αὐτῆ τε πτόλεμός τε
ἄστν τόδ' ἀμφιδέδηε: σὺ δ' ἂν μαχέσαιο καὶ ἄλλω,
ὄν τινά που μεθιέντα ἴδοις στυγεροῦ πολέμοιο."

HOIMÉAR (60)

Ἀλεξάνδρος: Páras. τὰ τεύχεα: uirlisí troda. ἔπω: táim gafa le. ἀγκύλος: cuarach.
ἀφάω: láimhseáilaim. νεικέω: lochtaím. μάρναμαι: troidim. ἢ αὐτή: gáir chatha.
ἀμφιδαίω: lasaim mórtimpeall. μαχέομαι (+ Tuiseal Tabharthach): troidim le.
μεθήμι (+ Tuiseal Ginideach): cúbaim ó.

3. Freagair Roinn A nó Roinn B sa cheist seo:—

[80]

A.

(i) Cuir Gaeilge ar:—

(50)

ἐπειδὴ δὲ αἱ νῆες πλήρεις ἦσαν καὶ ἐσέκειτο πάντα ἤδη ὅσα ἔχοντες ἔμελλον ἀνάξασθαι, τῇ μὲν σάλπιγγι σιωπῇ ὑπεσημάνθη, εὐχὰς δὲ τὰς νομιζομένας πρὸ τῆς ἀναγωγῆς οὐ κατὰ ναῦν ἐκάστην, ξύμπαντες δὲ ὑπὸ κήρυκος ἐποιοῦντο, κρατήρας τε κεράσαντες παρ' ἅπαν τὸ στράτευμα καὶ ἐκπώμασι χρυσοῖς τε καὶ ἀργυροῖς οἳ τε ἐπιβάται καὶ οἱ ἄρχοντες σπένδοντες. ξυνεπηύχοντο δὲ καὶ ὁ ἄλλος ὄμιλος ὁ ἐκ τῆς γῆς τῶν τε πολιτῶν καὶ εἴ τις ἄλλος εὖνους παρῆν σφίσιν. παιανίσαντες δὲ καὶ τελεώσαντες τὰς σπονδὰς ἀνήγοντο, καὶ ἐπὶ κέρως τὸ πρῶτον ἐκπλεύσαντες ἄμιλλαν ἤδη μέχρι Αἰγίνης ἐποιοῦντο. καὶ οἱ μὲν ἐς τὴν Κέρκυραν, ἔνθαπερ καὶ τὸ ἄλλο στράτευμα τῶν ξυμμάχων ξυνελέγετο, ἠπείγοντο ἀφικέσθαι.

THE INTELLECTUAL REVOLUTION

(ii) Freagair **trí cinn ar bith** de na ceisteanna seo a leanas. Tá deich marc ag dul do gach ceist:— (30)

- Mínigh go hachomair cén fáth ar shocraigh muintir na hAithne go gcuirfidís sluaíocht go dtí an tSicil.
- Mínigh an bhaint atá ag an milleadh a rinneadh ar na Hermaí agus mínaomhfú na Rúndiamhra leis an tsluaíocht go dtí an tSicil.
- Scríobh go hachomair ar an ról a d'imir Demosthenes sa tsluaíocht go dtí an tSicil.
- Scríobh nóta gearr ar **dhá cheann ar bith** díobh seo a leanas:-
Hermokrates; Gylippos; abhainn Assinaros.
- Mínigh modh *ἀνάξασθαι* agus tuiseal *σάλπιγγι* a bhfuil líne fúthu sa sliocht thuas.

B.

- (i) Cuir Gaeilge ar:— (50)

OI. ἢ ταῦτα δῆτ' ἀνεκτὰ πρὸς τούτου κλύειν;
οὐκ εἰς ὄλεθρον; οὐχὶ θᾶσσον; οὐ πάλιν
ἄψορρος οἴκων τῶνδ' ἀποστραφεῖς ἄπει;
TE. οὐδ' ἰκόμην ἔγωγ' ἄν εἰ σὺ μὴ κάλεις.
OI. οὐ γάρ τί σ' ἤδη μῶρα φωνήσοντ', ἐπεὶ
σχολῆ σ' ἄν οἴκους τοὺς ἐμοὺς ἐστειλάμην.
TE. ἡμεῖς τοιοῖδ' ἔφνυμεν, ὡς μὲν σοὶ δοκεῖ,
μῶροι, γονεῦσι δ', οἳ σ' ἔφνυσαν, ἔμφρονες.
OI. ποίοισι; μείνον. τίς δέ μ' ἐκφύει βροτῶν;
TE. ἦδ' ἡμέρα φύσει σε καὶ διαφθερεῖ.
OI. ὡς πάντ' ἄγαν αἰνικτὰ κάσαφῆ λέγεις.
TE. οὐκὼν σὺ ταῦτ' ἄριστος εὐρίσκειν ἔφυσ;
OI. τοιαῦτ' ὀνειδίζῃ οἷς ἐμ' εὐρήσεις μέγαν.
TE. αὐτῆ γε μέντοι σ' ἡ τύχη διώλεσεν.
OI. ἀλλ' εἰ πόλιν τήνδ' ἐξέσωσ', οὐ μοι μέλει.
TE. ἄπεμι τοίνυν· καὶ σὺ, παῖ, κόμιζέ με.

A WORLD OF HEROES

- (ii) Freagair **trí cinn ar bith** de na ceisteanna seo a leanas. Tá deich marc ag dul do gach ceann díobh:— (30)
- (a) Míniú go hachomair cén fáth a gcuireann Eideapús fios ar Teiresias sa dráma *Oedipus Tyrannus*.
- (b) Inis go hachomair conas a shábháil Eideapús an chathair roimhe sin.
- (c) Déan **líne 1** sa sliocht thuas a scanadh. Marcáil na cainníochtaí agus ainmnigh an mheadaracht.
- (d) Scríobh nótaí gearra ar **dhá cheann ar bith** díobh seo a leanas:—
Laios; Polybos; Kreon.
- (e) Scríobh faoin tábhacht a bhaineann le haitheascal Delphi sa dráma seo.

4. Freagair **trí cinn** de na ceisteanna seo a leanas. Ní mór ceist **amháin** a roghnú as Roinn A agus ceist **amháin** as Roinn B. Is féidir an tríú ceist a roghnú as Roinn A nó as Roinn B. (Tá tríocha marc ag dul do gach ceist díobh):—

[90]

A.

- (i) Pléigh an ról a d'imir Kleon i gCogadh na Peilpinéise.
- (ii) Déan cur síos go hachomair ar **dhá cheann ar bith** de na cathanna seo a leanas agus míniú an tábhacht a bhaineann leo:—
Arginusae; Cunaxa; Chaeronea; Gaugamela (Arbela).
- (iii) Rianaigh na príomhimeachtaí a tharla le linn tréimhse ardcheannas na Sparta i ndiaidh Cogadh na Peilpinéise. Cén fáth, dar leat, ar theip ar na Spartaigh ar deireadh an t-ardcheannas seo a choinneáil?
- (iv) Liostaigh na príomhghnéithe a bhain le córais rialtais na hAithne agus Sparta nuair a thosaigh Cogadh na Peilpinéise. I do thuairim cérbh iad na gnéithe láidre agus na gnéithe laga a bhain le **gach** córas?

B.

- (i) Scríobh cuntas gearr ar shaol Eoiripidéis. Déan an tábhacht a bhaineann leis i bhforbairt drámaíocht na Gréige a mheas, agus tagairt á déanamh agat do roinnt dá chuid drámaí.
- (ii) Rianaigh saol Platóin. Ainmnigh **trí cinn** dá chuid saothar, agus scríobh go hachomair faoi cheann **amháin** díobh.
- (iii) Pléigh forbairt cruthanna fireanna i ndealbhóireacht na Gréige ón tréimhse Ársa go dtí an tréimhse Chlasaiceach, agus tagairt á déanamh agat i do fhreagra do shamplaí sonracha.
- (iv) Tar éis breathnú ar na Fotagraif **A**, **B** agus **C** thíos, freagair **dhá cheann ar bith** de na ceisteanna seo a leanas:–
 - (a) An Cruth Dubh nó Cruth Dearg é an vása a léirítear i bhFótagraf **A**? Déan trácht ar an bealach inar léirigh an t-ealaíontóir an radharc.
 - (b) Léiríonn Fótagraf **B** teampall Aitéine Nike. Déan trácht ar príomhghnéithe ailtireachta an teampaill sin.
 - (c) Sainaithe príomhghnéithe an téatair i bhFótagraf **C**. Déan trácht ar an tábhacht a bhaineann le ceann **amháin** de na gnéithe sin.

A

B

C

Baineadh Fótagraif A, B agus C as *Greek Art*, J. Boardman, Thames and Hudson.

LEATHANACH BÁN